

“Azərbaycan” qəzetinin 239-cu nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Cümə axşamı, 31 iyul 1919-cu il, nömrə 239

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 3 ziqədətül-həram sənə 1337. 31 təmmuz 1919 sənə.

Türk və İslamlaşma müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalənin mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 35 rublə, 2 aylığı 60 rublə, 3 aylığı 90 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 40 rublə, 2 aylığı 70 rublə, 3 aylığı 100 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 5 rublə, axırıncı səhifədə sətri 4 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 3 rublə.

ELAN

31 iyul 1919, pəncşənbə günü gündüz saat 10-da Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan olunur.

T-193

SİRK “MODERN”

Bu gün pəncşənbə günü 31 iyul 1919-cu ildə məşhur Avropa artistləri İdeal Qardaşlarının görünməmiş benefisi olacaqdır. Ancaq bu gün onlar camaatı öz təzə nömrələri ilə gülməyə məcbur edəcəklər.

Bu gün 33-cü gün 1919-cu ilin məşhur “Cahan Pəhləvani” namı və Azərbaycan fəxri şarfi və 30 min manat mükafat.

Benefis namına olaraq yaxşı pəhləvanlar gülüşəcək.

1-ci: Gənc Əli İbad - Naməlum;

2-ci: Pavel Zakoroyko - Rokinbaum;

3-cü: Djavani - Tələbə V. O.

Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

Pəhləvanların çıxışı 11-in yarısında.

Tamaşa qurtaracaq saat 12 tamamda.

5492

Hökumət Teatrosunda

Axşam tamaşası

OPERA

Zülfüqar bəy və Üzeyir bəy qardaşlarının müdiriyyəti Cümə günü, zilqədə ayının 4-də (ağustos ayının 1-də 1919-cu ildə)

mütəntən [təntənəli] bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır

“Leyli və Məcnun”

operası.

Məcnun - Sarabski;

Leyli - Hacıbababəyov.

Biletlər indidən teatrın kassasında satılmaqdadır.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 9-un yarısında.

TÜRKÇƏ KİTABLAR LAZIMDIR

Elmi, fənni, siyasi, tarixi, coğrafi və ədəbiyyata dair Azərbaycan və Osmanlı şivələrində yazılmış kitablar yaxşı qiymətə alınır. Hər kəs əlindəki kitabı satmaq arzu eyləməzsə, heç olmazsa münasib qiymətlə həman kitabı yenidən çap eyləmək ixtiyarını bizə versin. Arzu edənlər Kamenisti və Bolşoy Morskoy küçələri küncündə Xəzər Müstəhlilər İttifaqı

“Kooperatsiya”nın Maarif şöbəsində Ələkbər Heydərova səhər saat 8-dən 10-a kimi, yaxud “Azərbaycan” qəzetəsi kontorunda Qədir Heydərova müraciət etsinlər.

5493

Hər yerdə Kislavodskdan təzə alınmış “Narzan” suyunu tələb edin. Külli və az miqdarda satılır. Skladda. Ünvan: Bolşoy Morskoy nömrə 37, Mirzəyevin uçaş-toku. Telefon nömrə 36-64.

5490

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

İtaliya simsiz teleqrafı

- Parisdən alınan məlumata görə, İngiltərə Hökuməti Fransa Hökumətinə xəbər vermişdir ki, Fransaya kömür gətirmək mümkün olmayacaqdır. Çünki kömür mövcudu qurtarmaqdadır və daha gətirilməyir.

- Məclisi-Əyan sülh müahidənəməsini [sazişini] və İngiltərə ilə Fransa arasında olan ittifaqı təsvib [təsdiq] etmişdir.

- Vaşinqtondan xəbər verirlər ki, Fransada müharibədə iştirak edən qara əsgərlər ağlarla hüquqda bərabər olmağı tələb edirlər. Ağlarla qaralar arasında vaxt olan müsadimədə [toqquşmada] hər iki tərəfdən yaralananlar vardır. İğtişası yatırmaqdan ötrü Hərbiyyə naziri qüvvə göndərilməsini xahiş etmişdir.

- Helsingforsdan [Helsinki] teleqraf edirlər ki, Əqsayi-Şərqdən [Uzaq Şərqdən] verilən xəbərlərə görə, bolşeviklər Çin əhlindən qüvvə istəmişlərdir. Çinlilərlə yaponlar arasında müsadimələr [toqquşmalar] olmuşdur.

- Vaşinqtondan xəbər verirlər ki, Bolqariya və Türkiyə ilə olacaq sülh müahidənəməsini Amerika Hökuməti də imza edəcəkdir.

Azərbaycan simsiz teleqraf mövqifi qəbul etmişdir

Daşkənddən Moskvaya Maliyyə komissarına xəbər verilir ki, xüsusi şəraitə görə, Türküstanın maliyyə işləri qayət fəna haldadır. Mərkəzi Komitə qət etmişdir [qərara almışdır] ki, təzədən 1 milyard bon kəsilsin ki, bu da əvvəl kəsilənlərlə 4 milyard edir. Təvəqqe edirəm, bu nizamnaməni təsdiq edəsiniz.

Cəbhələrdə

Moskva şimal cəbhəsində, Oneqa dairəsində, Obozer səmtində tərəfimizdən Çudovskoye kəndi işğal edilmişdir. Sair yerlərdə kəşifçilərin kəşfiyyatı davam edir.

Qərb cəbhəsində Karel dönümündə [Karel bərzəxində] düşmənlər bir neçə yerdə bizi sıxışdırmışlardır. Pskov səmtində bizim hissələr düşmənlərin təzyiqi altında Struqa mövqifinə [stansiyasına] çəkilmişlərdir. Dabravollar Porxovun 25 verstliyinə yanaşırlar.

Pskovun cənub-şərqi tərəfində tərəfimizdən bir neçə kənd işğal edilmişdir.

Ostrov uçastokunda düşmənlərin

təzyiqi altında bizim qoşunlarımız Porxov-Ostrov səmtinə çəkilirlər.

Novo-Sviyaj səmtində bizim qitəatımız [hərbi hissələrimiz] müvəffəqiyyətlə irəliləyirlər. Dukştas gölünün civarında olan Juri kəndini tərk etmişlər.

Neymarkanın şimali tərəfində bizim əsgərlərimiz düşmənlərin təzyiqi altında Stolbtı səmtinə çəkilirlər.

Baranoviç səmtində Nesvijin 16 verstliyində vaqe Taruşevtsi kəndini düşmənlər işğal etmişlərdir.

Moqilyov-Podolsk səmtində bizim hissələrimiz bir neçə kəndləri işğal etmişlərdir. Sair uçastoklarda təbəddülət [dəyişiklik] yoxdur.

Cənubi cəbhədə biz Konstantinoqrada tərk etmişdik. Xarkov səmtində düşmənlərin təzyiqi altında Tereçni kəndinə tərəf çəkildik.

Novı Oskol səmtində biz müharibə ilə bu yerin bir neçə verstliyində kəndlər işğal etdik.

Borisoqlebsk və Balaşov səmtində bizim hissələrimiz müvəffəqiyyətlərini vüsətləndirərək Borisoqlebskin 25 verstliyinə çıxmışlardır.

* * *

Lion - Oçakov denilən yerə Fransa paroxodu 2000 nəfər hərbi əsir gətirmişdir.

London - Arxangelskdən teleqrafla xəbər verilir ki, üsyan edən saldatlar 5 ingilis, 10 rus afiserini öldürmüşlərdir. Bu da təbii, bolşeviklərin fəaliyyəti nəticəsidir.

Şura qoşunlarının yürüşü

Budinsk gölünün yanında Kodino işğal edilmişdir. Bundan əlavə, Şura qo-

şunları tərəfindən bir çox kəndlər işğal edilmişdir.

Biryuçin səmtində bizim hissələrimiz Soldatka xəttinə çıxmışlardır.

Borisoqlebsk səmtində Tanimroy mövqifini işğal etmişlər. Yuxarı Uralsk və Çelyabinsk qoşunlarımız tərəfindən işğal edildi. Yekaterinburq səmtində Şura qoşunları Zernisk-Çernousovo xəttinə çıxmışlardır. Alabayev səmtində Alabayevsk işğal edilmişdir.

İngiltərədə əmələ hərəkatı

Avam Kerasında Kennedi Cons Rəisi-vükəladan [Baş nazirdən] Yorkşir mədənlərinin nə halda olduğunu sual etmişdir. Lloyd Corc cavabında demiş ki, son 24 saatda Yorkşirdə bu vaxta qədər görünməmiş xətrəli [təhlükəli] hadisələr vaxt olmuşdur. Kömür mədənlərində işləyənlər əmələləri işdən məhrum etmişlərdir. Böyləliklə, bir çox mədənlərin təxrib ediləcəyi gözlənilir. Qayət fəna və müşkül vəziyyət əmələ gəlmişdir. Yorkşir mədənlərindən bəziləri su ilə təxrib ediləcəkdir.

Öz böyüklüyü ilə Yorkşir mədənləri İngilis Krallığında ikinci mövqe tutur. Hökumət məcbur olmuşdur ki, mədənlərdən suyu çıxarmaq üçün matroslar göndərsin. Hökumət xüsusi məmur təyin etmişdir ki, Yorkşir mədənlərindən suyu çıxartdırsın. Hökumət inandırır ki, hərgah bu mədənlər su içində qərq edilərlərsə, fransız mədənləri halına düşəcəkdir, yəni mədənlər tamamilə məhv olacaqdır.

Bela Kun Vyana

Sürixdən xəbər verirlər ki, Bela Kun

bolşevik ərkani-hərbi [qərargahı] ilə Vyana varid olmuşlardır [getmişlər].

Sazonovun fəaliyyəti

Petroqrad - Paris qəzetlərinin məlumatına görə, admiral Kolçakın nümayəndəsi sabiq Xariciyyə naziri Sazonov sosialist firqələrinin Kolçakı irticapərəstlikdə töhmətlərini yüngülləşdirmək və Kolçakı günahsız göstərmək istəyir. Sazonov bəyan edir ki, guya Kolçak Rusiyada olan bir çox oblastlara məhəlli [yerli] muxtariyyət vermək istəyir, tainki Məclisi-Müəssisənə dəvət edilsin. Rusiyada təzə təşkil edilmiş olan dövlətlərin Paris nümayəndələrinə Sazonov məsləhət görür ki, çarizmin onlara rəva gördükləri zülümləri yaddan çıxarsınlar. Nümayəndələr isə Sazonovun bu kimi bəyanatına inanmayırlar.

SÜLH ƏTRAFINDA

Yaponiya və Xita [Çin] Sülh Konfransında

Sülh müahidənaməsi [sazişi] imzasından sonra Yaponiya yenə Şantunu Çinə verəcəyini vəd etmişdir. Yalnız Yaponiya Kiao-Çao dəmiryolu üzərində kontrolluq edəcəkdir. Zənn edirlər ki, Parisdə olan Çin mürəxxəsləri [nümayəndələri] sülh müahidənaməsini imza edəcəklər.

Paris - Sülh Konfransı qət etmişdir [qərara almışdır] ki, qeyri-rəsmi surətdə bir komissiya intixab etlən [seçsin]. Bu komissiya Romaniya-Macaristan sərhə-

dinə, o yerlərdə icra edilən səfərbərlik işlərinə nəzarət edəcəkdir.

Bolqariya ilə sülh

Bolqariyaya təklif ediləcək sülh şəraiti hazırlanıb qurtarmışdır. Həmin şəraitə görə, Romaniya Mərkəzi və Şimali Dobrucanı alacaqdır. Trakyanın bir hissəsi Yunanıstana veriləcəkdir. Bolqariya bu qədər torpaqdan məhrum edilməklə bərabər, 7 milyard frank verməlidir ki, bu məbləğ də Romaniya, Serbiya və Yunanıstan arasında təqsim ediləcəkdir [bölüşdürüləcəkdir]. Bolqariya Hökuməti borclu olur ki, xırda millətlərin hüququnu gözləyib Yunanıstan pravoslavını cəmiyyətlərindən müharibə zamanında müsadirə edilən şeyləri qaytarsın. Asayışı gözləmək və sərhədləri saxlamaq üçün lazım gələcək miqdarda ordu saxlanmalıdır. Bolqariyaya hərbi donanma saxlamaq qadağan ediləcəkdir. Maliyyə və gömrük kontrolu qoyulacaqdır. Böyük dövlətlərdən başqa Serbiya, Romaniya və Yunanıstan dəxi iştirak edəcəklərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Frensis rus işləri haqqında

Yekaterinodardan verilən məlumata görə, Nyu-Yorkdan xəbər verirlər ki, bu yaxınlarda Arxangelskdən gəlmiş olan Petroqraddakı sabiq Amerika səfiri David Frensis böylə demişdir ki, hərəgah Rusiyada möhkəm qanun bərpa edilməsə, Almaniya təzədən Yevropa millətlərini təhdid etməkdən ötrü Rusiyadan və onun fəhlə əlindən istifadə edəcəkdir.

Frensis demişdir ki, 50 ildir Almaniya Rusiyada olan külli miqdardakı təbii sərvətləri öyrənmişdir. Bu axırncı 10 ildə bu məqsəddən ötrü alman müəllimləri Rusiya məktəblərinə göndərilmişdir. Rusiyada hərc-mərclik və hətta bolşevik hökuməti [hökuməti] davam etdiyi qədər Yevropada möhkəm sülh bərpa edilməsi mümkün deyildir. Bundan da biləşübhə [şübhəsiz] Almaniya istifadə edəcəkdir. Almaniya başqa məmləkətlərin təbii sərvətlərindən gözəl surətdə istifadə etməyi və millətləri iqtisadca zəif salmağı bacarır.

- Lloyd Corc Sülh Konfransında demişdir ki, Rusiyanın iştirakı olmadan hazırlanmış hər cür sülh boş bir səsdən ibarət olacaqdır. Çünki Rusiya Yevropanın, Asiyanın yarısını və dünyanın 7-dən 1 hissəsini tutmaqdadır.

Almaniyada

Fransız qəzetlərinin verdikləri məlumata görə, Almaniyada militarizm davam etməkdədir. Orada “Vətəndaş mühafizəsi” nam [adlı] təşkilat vücuda gəlmişdir. Bu təşkilatın planına görə, hər kənd və hər şəhər milli mühafizə dəstəsi təşkil edir. Kəndlərdə olan böyük dəstələr 3 min güllə [mərmi] ilə ağır və yüngül toplara malik olub, hər bir tüfəngə 500 güllə almaqdadırlar. Əsgəri idarə və komanda təlim zamanında olduğu kimi, müharibə əsnasında da sabiq zabitlərə həvalə edilmişdir.

Buradan görünür ki, Almaniya Hökuməti məmləkətdə siyasi asayış mühafizəsi şəklində militarizm planları düzəldib

ciddi surətdə müharibəyə hazırlanmaqdadır. Sülh Konfransının notasına baxmayaraq, Almaniya Polşaya və Çex-Slav cümhuriyyətlərinə hücumu hazırlanmaqda davam edir. Şərq cəbhəsində əməliyyatda bulunan ordu üçün Berlində aşkara surətdə könüllülər cəm ediləcəkdir. Müsəlləh [silahlı] müdaxilədən ötrü Visla nəhrində donanma cəm edilmişdir. Baltik tərəfdə olan mütəəllimlər [tələbələr] silah götürməyə dəvət edirlər.

La-Manş altında tunel

La-Manş altında tunel qayırmaqdan ötrü İngiltərə Avamlar Kəmasında təzə bir Parlaman komissiyonu cəm edilir. Komissiyon tezliklə tunel işlərinin başlanması üçün hökumətə müraciət edəcəkdir.

900 eser həbs edilmişdir

“Z. R.” nam [adlı] Moskva bolşevik qəzetəsi xəbər verir ki, Rusiyada eserlər həbs ediləcəkdir. Həbs edilənlər Moskvaya gətirilirlər. İndiyə qədər Moskvaya 900 nəfər eser gətirilmişdir.

İyul ayının 25-də Moskvada izdihamlı mitinqlər vəqə olmuşdur. Katalyan nam bolşevik natiqi demişdir ki, Şura Hökuməti dəfəatla sülh əqd etləmək [bağlamaq] istəmişsə də, mümkün olmamışdır.

Suprenski nam digər natiq demişdir ki, biz vətəndaş müharibəsi ilə dəmir, kömür və pambıq ələ keçirməyə çalışırıq.

Qaliçya qoşunları

Ternopoldan gələnlər rəvayət edirlər ki, Qaliçyada 150 min nəfər səfərbərlik halında qoşun vardır. Qoşunlar müntə-

zəmsə də, lakin yaxşı təchiz edilməmişlərdir. Bunlarda bolşevizma ruhu vardır. Bunlar Ukrayna bolşevikləri ilə ittifaq bağlamaq istəyirlər.

- Bessarabiyada əkin çox yaxşıdır. Liks qəsəbəsində Fransızlar 1 milyon kisə hazırlamışlardır və məqsədləri də öz məmləkətlərinə buğda aparmaqdır. Bu münasibətlə yunan saldatları ilə fransız saldatları arasında qanlı müsadimə [toqquşma] vəqə olmuşdur.

- Xarkovdan gəlmiş olanların rəvayətinə görə, Xarkovda olan sərvətdarlar Denikinə 12 min nəfər dabravol saldat vermişlərdir.

Denikin planları

Denikin Xarkovda bəyan etmişdir ki, hələlik onun ümdə məqsədi Kiyevi deyil, Moskvanı işğal etməkdir. Ona görə də, Dabravol ordusu ibtida [əvvəla] Oryol, Kursk və Tula qarşısına da iş görəcəkdir. Üsyan edən kəndçiləri də dabravollar öz tərəflərinə çəkəcəklərinə ümidvardırlar.

Odessada nə qədər mal var

Odessada tutulmuş olan hesaba görə, Odessa skladlarında zeyldəki [aşağıdakı] mallar vardır: 100 milyon manatlıq parça mal, 1 milyon girvənkə çay, 83 min pud tənəkə, 85 milyon ədəd papiros, 17 min yeşik səbzə, 55 min pud günəbaxan (tüm) yağı, 5 min pud konservə, 10 milyon qutu tomat. Bu malları bolşeviklər öz skladlarına daşıyırlar.

Yunan zayıtı

Parisdən bildirilir: Məbus Marenin

tənzim etdiyi raporda Yunanıstan zayıtı-hərbiyyəsi [müharibə itkiləri] 12800 məqtuldan [öldürülənlərdən] ibarət olduğu bəyan edilməkdədir.

General Denikin

Novoçerkasskdan gələn general Denikinlə Yekaterinodardan gələn İngiltərə generalı Holmsen iyulun 22-də Rostovda görüşmüşlərdir. Görüşdən sonra general Denikin Qafqaziyaya tərəf, İngiltərə generalı isə Tsaritsin cəbhəsinə azim olmuşdur [yola düşmüşdür].

Novorossiyskdə

Batum təriqi [yolu] ilə axırıncı qatarla gələn sərnəşinlər xəbər verirlər ki, hal-hazırda Novorossiysk şəhəri balaca çar Peterburqu şəkliyədir. Axşam saat 6-7-də şəhərin ümdə küçəsi Rusiyanın hər bir tərəfindən bolşeviklər əlindən qaçıb gələn generallarla doludur. Kuban ilə Çernomorski quberniya arasında olan iqtisadi ixtilaf bərtərəf edilmişdir [aradan qaldırılmışdır]. Kuban bilamümaniyə [mənasız] taxıl və ərzaq şeyləri verməkdədir. Əcnəbi məmləkətlərdən gələn paroxodların gətirdikləri mallardan Novorossiyskdən Kubana göndərilir. İstanbul ilə müstəqim [birbaşa] poçta-teleqraf münasibəti bərpa edilmişdir. Kağızlar və teleqraflar İstanbulda Dabravol ordusunun ticarət agentinə namına göndərilir.

Tsaritsin haqqında

Məhəlli [yerli] bank vəkili K. Tsaritsindən Bakıya varid olmuşdur [gəlmişdir]. Müşarünileyh [adı çəkilən şəxs], Tsaritsin şəhərinin işğalı haqqında böylə məlumat verir:

Şəhərin ətrafı gözəl surətdə möhkəmləndirilib, şəhəri bir qala halına salmışdır. Şəhərdə külli miqdarda zübdə [seçilmiş] bolşevik əsgərləri var idi. Lakin Dabravol ordusunun əks-kəşfiyyat xidmətində olub da istehkamət naçalniki olan adamın xəyanətinə görə, şəhər dabravol əsgərləri tərəfindən işğal edilmişdir. Hal-hazırda həman xəyanət edən adam polkovnik çinində şəhərdə gəzməkdədir. Tsaritsinin alınmasına bir az qalmış bolşevik nəqliyyatı tamamilə Volqa boyu hərəkətə başlamışdır. Lakin Tsaritsindən yuxarı getməyə fürsət tapmamışdır. Volqanın aşağı məntəqələri də dabravollar əlində olduğundan bu qərar üzrə bolşevik donanması mühasirədə qalmış kimidir. Məzə burasıdır ki, bolşevik donanması özü təslim olmur. Dabravollar da onu ala bilməyirlər.

DAĞISTANDA

Şeyxülislamın qalibiyyəti

Petrovskdan Bakıya gələn sərnəşinlərin dediyinə görə, Dağıstan şeyxülislamının əsgərləri Teymurxanşura yanında əhalini “sakit” eyləməkdən ötrü göndərilən 4 min kazak alayını məğlub etmişlərdir. Bu günlərdə Petrovskdan gəlmiş bir mötəbər zatın [şəxsin] dediyinə görə, dabravolların Dağıstan içərisinə hazırladıkları səfərləri müvəffəqiyyətsiz qurtarmışdırsa da, Teymurxanşura yaxınlığında olan aullar böyük xəsarətlərə düşər olmuşlardır. Şimdi Petrovsk şəhərinin dəniz kənarındakı taxta körpülərində yüzlərlə qaramal, qoyun, toyuq-cücə, palaz, qadın əlbisəsi və ev müxəlləfatı

[əşyası] toplanmışdır ki, həp bədbəxt köylülərdən qarət edilmişdir. Kazakların vəhşiliyi və dabravol komandanlığının həyasızlığı həddən aşmışdır. Xalq arasında həyəcan gündən-günə artmaqdadır. Kazaklar camaata çox əziyyət verirlər.

İRANDA

İrandan gəlmiş xüsusi bir məktubda oranın əhvali-hazirəsi [indiki vəziyyəti] haqqında zeyldəki [aşağıdakı] məlumat verilməkdədir:

Gilan, Rəşt və daha doğrusu bütün Farsistanda hərc-mərclikdir. Asayiş-ümumi gündən-günə zəifləməkdədir. Məhəmmədəli şahın Qəzvinə gəlməsi münasibətlə hər yerdə böyük siyasi təbəddülət [çalxalanma, dalğalanma] nəzərə çarpmadadır. Hər yerdə mücahid və yaxud bəsirətli iranlılar varsa, hökumət tərəfindən həbsə alınmaqla böyük cəfa verilməkdədir. Məşhur mücahid Kiçik xan 4 süvarisi ilə Cəngələ, müstəbidlərlə müharibə və mübarizəyə hərəkət etmişsə də, hökumət və qeyri hökumətə müavinət edən əsgərlə qarşılanaraq müharibəyə girişmişdir. Əhməd şah 6 ay xəstəlik münasibətilə Firəngistana hərəkət edir. Onun vəliəhdi isə Şahı təviz [əvəz etmək] üçün Təbrizdən Tehrana dəvət edilmişdir.

Camaat arasında dövrən edən şayiələrə görə Məhəmmədəli şah Müttəfiqlər tərəfindən Qəzvinə gətirilmişdir. Alınan qeyri-mövzuq [təsdiqlənməmiş] xəbərlərə görə, Tehranın paytaxtlığı fəsx [ləğv] edilib İsfahanı paytaxt qərar vermək istəyirlər və İsfahanda şahı-məxlu [taxt-

dan salınmış şah] Məhəmmədəli şah hökumətə başlayacaqmış. Demək ki, 14 sənəlik İran hürriyyəti bundan sonra yenə istibdad hökmranlılığında yaşamaq məcburiyyətində qalacaqdır.

Azərbaycan tərəflərindən növbənöv xəbərlər gəlməkdədir. Rəvayətə görə, vəliəhdin Tehrana hərəkətindən sonra Təbrizdə mücahidlər tərəfindən böyük inqilab gözlənilməkdədir. Urmu və Xoy cəhətləri kürdlər tərəfindən əzilib yəğmə edilməkdədir.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Maliyyə nazirinin droj (maya), papiros kağızı, giliz, spiçka, çay, qənd və onlardan qayırılacaq şirniyyatdan alınan aksizin artırılması haqqındakı qanun layihəsi istemasından [dinlənilməkdən] sonra qəət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Qanun layihəsini təsviblə [bəyənmək], Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin Azərbaycan İstinaf Məhkəməsi [Məhkəmə Palatası] mülkünün təmirindən ötrü 26 min 144 manat 46 qəpik buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qəət edilmişdir:

İstənilən para buraxılsın, fəqət ev sahibi Arzumov varisləri ilə 1919-cu sənə üçün bağlanmış icarə pulundan çıxılmalıdır.

- Maliyyə nazirinin rüsum vergisi haqqındakı 117-ci maddənin dəyişməsi haqqındakı məruzəsindən sonra qəət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Post və Teleqraf nazirinin 200 min manat çərx kağız hazırlamaq üçün para təxsisi [ayrılması] haqqındakı məruzəsindən sonra qəət edilmişdir:

20 milyonluq fondan Posta və Teleqraf Nəzarətinə 200 min manat buraxılsın.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] Şamaxı nahiyə müfəttişinə müraciətən xəbər vermişdir ki, təcili surətdə nahiyədə çəkməçi, corabçı və digər bu kimi emalatxanalar güşadı [açılması] ilə Göyçayda uşaq koloniyası və lüzumlu məhəllələrdə qaçqınlar üçün çayxanalar və hamamlar güşad edilsin.

- Baş fabrik müfəttişi Məsai Nəzarətinə [Əmək Nazirliyinə] xəbər vermişdir ki, iyulun 22-də Şibayev cəmiyyətinin fiççıları [çəlləkçiləri] tətıl elan edərək məvaciblərinin 60 faiz artırılmasını tələb etmişlərdir. Bu xüsusda xüsusi bir komisiyon müşavirəsi dəvət edilmişdir.

- Maliyyə nazirinin Bakı Gömrükxanasında bir müfəttişlik təsisi haqqındakı məruzəsindən sonra qəət edilmişdir:

Qanun layihəsi təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın.

- Maliyyə nazirinin Yalama mövqifində [stansiyasında] ikinci dərəcə gömrükxana təsisi haqqındakı məruzəsindən sonra qəət edilmişdir:

Məruzə təsviblə, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın. Təsdiqədək 20 milyon-

luq fondan 54478 manat 75 qəpik buraxılsın.

- Ədliyyə nazirinin Azərbaycan təbəliyi haqqındakı məruzəsindən sonra qəət edilmişdir:

Qanun layihəsi bərvəchi-ati [aşağıdakı] dəyişikliklərlə təsvibən, Məclisi-Məbusana idxalı tapşırılsın:

Birinci fəsildə: Birinci maddədə “Rus dövləti” sözlərini “Rus imperiyası” və “hankılar”ı sözümdən sonra “kəndilər”i və yaxud “valideyn”i dəyişməli. İkinci maddədə “qərardad” sözünü “qanun” sözü ilə əvəz etməlidir.

İkinci fəsildə: On birinci maddəni çıxarmalı.

Üçüncü fəsildə: Birinci maddədən işbu sözlər çıxarılmalı: “və yaxud hökumətdən izinsiz əcnəbi xidmətinə daxil olarlar”.

Dördüncü maddədə: İşbu sözlər çıxarılsın: “və yaxud əcnəbi xidmətinə daxil olarlar” və bu sözlərdən sonra “Azərbaycana Daxiliyyə nazirinin xüsusi icazəsi olmamaqsızın qayıtmaq ixtiyarından məhrumdurlar” əlavə etməli.

- Dövləti Müfəttişin 1 fevral 1919-cu sənə qərardadı üzrə 1500 manat buraxılması haqqındakı məruzəsindən sonra qəət edilmişdir:

İstənilən para 20 milyonluq fondan buraxılsın.

NƏZARƏTLƏRDƏ

- Şamaxı qəzasında qalmış İrəvan quberniyası qaçqınları Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə [Sosial Təminat Na-

zirliyinə] müraciətən rica etmişlər ki, tezliklə onları qəzada sakin etməklə torpaq da verilsin. Nəzarət onların ciddi əhvallarını nəzərə alaraq, Ərazi və Dövləti Əmlak Nəzarətindən rica etmişdir ki, qaçqınları təmin üçün təcili surətdə tədabir ittixaz edilsin [tədbirlər görülsün].

- Ərəş qəzasının Əmirvan köyü icması Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, məzkur [deyilən] icmaya məxsus bağlar məhəlli, hökumət tərəfindən alınıb başqa-başqa adamlara icarəyə verilmişdir. Kəndçilər rica etmişdir ki, onların bağları geri alınıb sahiblərinə qaytarılsın. Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti məsələni Daxiliyyə və Ərazi nəzarətlərinə elamla [bildirərək] öz tərəfindən tədabir ittixazını rica etmişdir.

- İşbu iyulun 24-də iniqad etmiş [toplanmış] Vükəla Şurası [Nazirlər Kabineti] Gəncə və Şəki şəhərlərinin füqərə sinfi üçün xalı, palaz və şal emalatxanaları təşkili üçün 3 milyon 670 min manat təxsisi haqqında Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin qanun layihəsini təsviblə, təsdiqədək məzkur [deyilən] məqsəd üçün 100 min manat buraxılması qəət edilmişdir.

İRƏVANLILARIN MÜXTİRƏSİ

Qafqaziyada olan İngiltərə Komandanlığı nümayəndəsi general Koriya bir müxtirə [yazılı müraciət; xəbərdarlıq] verilmiş olduğunu qabaqda yazmışdıq. Şimdi müxtirəni eyni ilə dərc edirik:

İrəvan quberniyasının Naxçıvan, Şərur, Sürməli və İrəvan uyezdirinin bir

hissəsi Azərbaycan türkləri ilə məskundur. 1917-ci ilin axırlarından başlayaraq həman rayonların müsəlmanları müsəlman əhalisini məhv etmək və İrəvan quberniyasını Türkiyə erməniləri ilə məskun etmək məqsədini təqib edən erməni əsgəri dəstələri tərəfindən tədriclə təcavüzata giriftar olmuşlardır. Yüzlərcə kəndlər top atəşi ilə məhv, əhalisinin bir hissəsi tələf edilmişdir. İnanılmaz vəhşətlərə yol verilib, əhalinin digər hissəsi dağlara, çöllərə qaçmışdır ki, soyuqdan və acından həlak olmuşdur. Ermənilərin vəhşətlərini 1918-ci il dekabrın 27-28-də olan hadisələr isbat edir ki, İrəvan uyezdinin Vedibasar rayonunda 6 kəndin müsəlman əhalisi tamamilə məhv edilmişdir. Keçən ilin yay fəslindən başlamış müsəlman əhalisi öz halını gözü ilə görüb təşkilaturmaqla ermənilərə müsəlləh difa [silahlı müdafiə] göstərmişlərdir. Erməni hökuməti yuxarıda göstərilən rayonların müsəlman əhalisini özünə tabe etməkdən gücsüz olduğunu, ancaq İngiltərə komandanlığının istəyinə görə Sülh Konfransı həllinə qədər müsəlman əhalisi müvəqqətdən erməni hökumətinə tabe olmağa məcbur olmuşdur. Lakin erməni hökuməti müsəlman əhalisinin nisbəti ədalətli bir surətdə özünə düzəltmək və müsəlmanlara vurulan ağır yaralara əlac eyləmək əvəzinə müsəlmanlar haqqında dəhşətlər və şiddətli cəzalar işlətməyə başlamışdır. İrəvan uyezdində Vedibasar rayonu əhalisi təngə gəldiyindən, öz hüququnu və insaniyyət heysiyyətini müdafiəyə qalxmışdır. O vaxt erməni hökuməti müsəlmanlar əleyhinə əsgəri dəstələr göndərərək dinc əhalinin kəndlərini yerlə yeksan etdirmişdir. Əvvəlcədən nisfəndən

artığı [yarısından çoxu] erməni hökuməti tərəfindən məhv edilmiş müsəlman əhalisinin əqəllən [heç olmasa] qalanını xilas etməkdən ötrü haqq və ədalət naminə tezliklə qanlı vuruşmaları dayandırmalıdır.

Yaxşı olardı ki, Sülh Konfransı qərarına qədər müsəlmanlar ilə məskun yuxarıda göstərilən rayonlar müvəqqətdən İngiltərə nümayəndəsinə tabe ediləydi. Çünki ancaq daşnaxsaqan firqəsindən ibarət olan erməni hökumət məmurları müsəlman əhalisini tədriclə qıraraq məhv etməkdən imtina etməyəcəklərdir. Ermənistan paytaxtı olan İrəvan şəhərində yaşayan müsəlmanların halı bunu isbat edir. Burada müsəlmanları qarət edib təqsirsiz adamları, hətta gündüzləri hökumət məmurlarının gözləri qabağında öldürürlər. Burada müsəlmanlar o qədər tədhiş [dəhşət, terror] altına alınmışlardır ki, qaranlıq düşən kimi bir müsəlman küçəyə çıxmağa cəsarət edəmməyir.

Bakıda yaşayan İrəvan quberniyası müsəlmanlarının iyunun 18-də vaqə olan ümumi iclasının qərarına görə, həmin müxtirə Sülh Konfransına təqdim edilməkdən ötrü hüzzuri-alilərinizə təqdim edilir.

(İmzalar)

NAXÇIVAN MƏKTUBATI

- 14 -

Naxçıvanı keçənlərdə ərz etdiyim vəzdə [vəziyyətdə] qoyub Bakıya gəlməli olduğumdan, hazırlaşaraq istasyona gəldim. Neçə aylarca boş qalmış istasyonda

təzədən bir böyük şənlik [qələbəlik, canlılıq] görürdü. Hər tərəfdə əhlikəsəbə bir səbət şey qoyub satmaqla, bir çox yerdə qəhvəçilərin çay satması nəzərə çarpırdı. İstasyonda hələ ermənilər tərəfindən öylə bir nəzm-nizam yox idi. Öylə gün olurdu ki, üç-dörd qatar erməni mühacirləri ilə məmlu [dolu] İrəvandan Naxçıvan istasyonuna gəlirdi. Öylə də gün olurdu ki, heç bir vaqon da gəlməyirdi. Həftədə üç dəfə minik vaqonları gəlirdi. Biz bir çox adamdan ibarət olduğumuzdan, iki boş yük vaqonuna dolub yer tutduq. Bizə beş saat sonra gedəcəksiniz vədəsi verilməklə bərabər, orada üç sutka qalmaq məcburiyyətində qaldıq. İstasyonu insan gəzədikdə mədəniyyətə və insanların məhvünabud olmasına [məhv, yox olmasına], rus əsgərləri hürriyyətdən sonra zəbt etdikləri zamandan şimdiki qədər nə böyük-lükdə zərər vurulduğunu hər kəs hissə edə bilərdi. Çünki son modada yapılmış Naxçıvan vəsi [geniş] istasyonunun imarətlərinin heç birisində bir qarıpəncərə görülməməklə bərabər, xarabazarlıq nişanları az deyildi. O biri tərəfdən neçə günlərcə gəlib istasyon qışlasında [kazarmasına] iskan edilmiş [yerləşdirilmiş] və eyni zamanda istasyonun hər tərəfində gəzib dolanan erməni mühacirlərini insan gördükdə və qorxudan hələ vətənlərinə övdət etmək [qayıtmaq] istəməyən müsəlman fələkzədələrini də dərnəzər etdikdə insan nə qədər mütəəssir və mütəəzzi olurdu [əzab çəkirdi].

Sabahlar, axşamlar mühacirlərinə ermənilər əkmək payladıqda nə müdhiş bir mənərə görüldüyünü qələm yazmaqdan, dil söyləməkdən acizdir. İki

yüzlərcə kəndisinə ağa və xanım olan, istirahət sahibi kəndçilər bu gün başa yarım girvənkə əkmək almaq üçün birbirilərini yırtmağa, zorlamağa və hər kəs payını mənə qalmaz xəyalı ilə tez almaq üçün irəli yürüdüyündən böyük qalaq-qalaqlar əmələ gələcəyi mülahizə olunurdu. Mühacirlərin çoxusu xəstə, arıq və cırım-cında əlbisə içində idilər. Mühacir halını hər kəs bildiyindən, artıq bunların halını təsvir etməyə hacət yoxdur, zənn edirəm.

Əvət, otuz-qırxa qədər istasyona toplanmış müsəlman mühacirləri hər saat, hər dəqiqə tren [qatar] gözləməklə bərabər, böyük qorxunc fikirlər də keçirmədə idilər. Çoxdan bəri ədavətlə yaşadığı bir millətin treni ilə onun şəhərlərini dolaşaraq salamat gedib məhəlli-iqamətinə [yaşayış yerinə] çatması hər kəsi şübhələndirirdi. Bir çoxları “Bizi İrəvan istasyonunda mauzeristlər soyacaqlar”, bir çoxları “Köydən salamat keçsəydik min yaşardıq” kimi cümlələr qullanmaqla bərabər, səlamətləri üçün kərratla [dəfələrlə] namaz qılıb dua edənələr də az deyildi.

Xülasə, üç gün tamam oldu. Biz Ulu-xanlıya qədər bilet alıb yola düşdük. Noraşen istasyonuna qədər hər yerdə əski həyat və asayış bərpa idi. Hələ ermənilərin hökmranlıqlarından bir nişanə yox idi. Fəqət, Şahtaxtı istasyonunda 100-ə qədər erməni əsgəri gözləməklə bərabər, Bəyazidə gedən Maku treni yolunun Araz körpüləri ciddi surətdə erməni əsgərləri tərəfindən işğal və təhtimühafizəyə [mühafizə altına] alınmışdı.

Noraşen istasyonuna yetişdikdə, böyük bir çəşn [qələbəlik] və hərəkət gözə çarpmağa başladı. Üç-dördə qədər yük

qatarları ilə iki qatar zirehli vaqonlar, bir çox əhali, mindən ziyadə Dərələyəzdən gəlmiş Osmanlı (qaxtaqan [qaçqın]) mühacir erməniləri, üç-dörd yüzə qədər İrəvan və Üçkilə mahallarının müsəlman fərariləri və bundan maəda [başqa] 500-dən ziyadə erməni müsəlləh əsgərləri bir mənzərəyi-ələmnak və vəxim [qəmli və qorxunc bir mənzərə] əmələ gətirmişdi ki, insan baxdıqca heyrət və təəccübünü artırır.

Erməni və müsəlman mühacirlərinin əcələ ilə yer tutmağa çalışmaları, əsgərlərin baş komandan Dronun İrəvandan gəlməsi intizarında bulunub da manevrə yapmaları böyük bir qat-qarışıqlıq görsənilməklə bərabər, insan erməni mühacirlərinə baxdıqca, həpsinin qıp-qırmızı olub üzlərində bir şadlıq hissiyyatını görməklə nəzərinə gəlirdi ki, guya ki, neçə müddət qış əzabında yaşamış quş dəstələri bahar gəlməsi mülahizat və hissiyyatı ilə xülyalanaraq o eşqə fərəh-nak olmuşlar [fərəhlənmişlər, sevinmişlər].

Erməni mühacirlərinin qıp-qızıl [qıp-qırmızı] olub və lazımcına ev əşyaları nəzdlərində bulunmaları erməni hökumətinin onlara yardım və mərhəmətindən olmayıb, təbii Dərələyəzdə 40-a qədər müsəlman köylülərinin ki, həpsi əlan [indi] Şərrurda fəlakətlə yaşamaqdadırlar, əmlak və əmvalına [mallarına], hazır əkinlərinə bir sənədən ziyadə sahiblik edib müftə yediklərindən idi. Çünki erməni hökuməti yardımından öylə salamat qalmaq icab etsəydi, yuxarıda ərz etdiyim Naxçıvan erməni mühacirləri onlardan daha salamat və zəngin olmalı idilər.

Əvət, nəzərim istasyonda erməni mühacirlərindən ayrıca, məsumanə və

mütəəssifanə [kədərli] bir halda durmuş müsəlman kəndçiləri, yəni mühacirlərinə sataşdı. Onların nə halda olduqlarını yazmaq qələrlərin [oxucuların] qəlblərini xarab etmək və mətləbi uzatmaq istəməyirəm. Çünki nəql edə biləcəyim mənzərəni hər kəs bilir. Qatarlar həp erməni mühacirləri ilə dolmuş ikən, müsəlman mühacirlərinin vaqonlara yerləşdirilməsi etinasız bir halda görünürdü. Üç-dörd nəfər müsəlman mühaciri gözü-mün önündə vaqondan-vaqona yer gəzib müraciətdə bulunur və hər tərəfdən döşlərindən itələnilib də təərrüatdan [hücumlardan, təcavüzlərdən] başqa erməni mühacirləri tərəfindən bir mərhəmət göstərilməyirdi.

İstasyon komandanı qayət mütəkəb-bir bir halda erməni mühacirlərini cəbəcə [yərbəyer] edə-edə həman mühacirlərin bir əskiyyənin belə dərdinə, şikayətinə qalaraq, onunla bir para erməni mühacirləri bizim vaqonlara yanaşdı və komendant üzünü bizə tutaraq “Siz nə üçün böylə istirahətlə əyləşmişiniz? Həpiniz bəhərhal [mütləq] bu iki vaqondan birisini təxliyə və birində oturmaqla vaqonun o birisini mühacirlərə güzəşt etməli və yaxud içinizdə boş görünən yerlərə mühacirləri buraxmalısınız” - dedi. Biz hər nə qədər erməni qubernatorunun əmri ilə vaqonların bizə verilməsini və vaqonlara biletdən alaraq minik olub mindiyimizi izhar etdiksə “Mən böylə əmlər filanlar bilməm” - deyə zorla mühacirləri bizim içinizdə yerləşdirdi. Bu da iş tə bizim halımız.

On beş dəqiqə keçmişdi ki, İrəvan tərəfindən bir qatar görsənməyə başladı. İstiqbala [qarşılaşmağa] çıxmış

əsgərlər həp nizama durdular. Məlum oldu ki, Dro gəlir. Bir azdan sonra zirehli vaqonla Dro gəlib yetişdi. Silaha durmuş əsgərlərin əhvalını soruşdu və sonra rəsmi-keçid əmələ gəldi.

Dro vaqonlara, istasyona, bir çox zabitlərlə baxıb mütləq erməni mühacirləri ilə maraqlandığı halda, diqqət edirdim, əsla müsəlmanlara tərəf etinası yox idi. Yaxşı nəzərimdədir ki, üç günlərcə hərəkət və ailəsinin həmlinə [minməsinə] müvəffəq olammamış, gün qabağında, çöldə qalmış ailə sahibləri müsəlman mühacirlərindən bir neçəsi “Dro ağa gəlib deyə gedəlim ona şikayət edəlim, bəlkə bizi də yeritsinlər” dedikləri halda, hər nə qədər Droya yavuşlaşdırsa, hər nə qədər Droya yavuşlaşdırsa, zabitlər və əsgərlər tərəfindən qovulub “İstasyon komandanı bilir, bu iş ona aiddir” - cavabını verdilər.

Bir saatdan sonra Dro əmlərini verib İrəvana övdət [qayıtdı] və ondan üç saat sonra da axşam vaxtı biz də Uluxanlıya hərəkət etdik.

Saat 12-də müsəlman qatilliyi ilə şöhrət tapmış erməni köyü olan Qəmərliyə yetişdik. Yoldaşlar qorxub narahat olmağa başladılar. Yarım saat sonra gördük ki, eşikdən vaqonumuzu döyüb səslənirlər ki, qapını açınız. Biz qapını açmadıq və ona cavab verdik ki, şimdi gecə olduğundan qapı açılmaz. O halda bir təkənla qapının açılıb içəriyə bir kefli saldatın fırlamasını gördük. Əlində tufəng və belində açığ mauser vardı və kəndisi də sərxoş olduğu müşahidə olunurdu.

Onun dalınca birisi də, sonra birisi də gəlib onlara qışqırdı ki, bunları axtarınız.

İrəlindəki saldat “Siz Naxçıvandan gəlibsiz” deyə birər-birər bizi axtarmaq

istədikdə, “Xayır, biz İrəvan və Ordubaddan gəlirik” cavabını almaqla eşikdən işiq alıb bizim az-çox əmlli, bacarıqlı, yaxud möhtərəm olduğumuzu mülahizədən sonra (çünki içinizdə eyi rusca bilənlərimiz vardı) “Artıq axtarışa ehtiyac yoxdur. Biz öylə zənn etdik ki, buradakılar həp Naxçıvan, müsəlman mauzeristləridirlər. O səbəbə sizi narahat etdilər. Mən kəndim zabit poruçik və buranın komendantıyam” - deyə-deyə getdilər.

Sonra məlum oldu ki, bizim o biri vaqondan axtarış zamanında bir gümüş qutu və bir-iki cib əşyası götürülmüşdür.

Bir saat sonra Uluxanlıya hərəkət etdik.

Tamaşaçı

SOLMUŞ BİR ÇİÇƏYƏ

Məni, ey sevgilim, qoyub getdin,
Eylədin qəlbimin evin bərpad.
Suzişi-nari-hicrə tuş etdin,
Eybi yox, eybi yox, evin abad.

Dili-məcruhuma dəvayi-xilas,
Qəlbi-məhzunuma səfasanmış.
Bumu səndə məhəbbətü-ixlas?
Şimdi bildim ki, bivəfasanmış.

Gəzib hər gülşəni sorağında,
Zar-zar ağlaram fəraqında,
Ağlaram ta sənə yetincə səsim.

Sənsiz, ey sevgilim, mənə bu həyat
Qəmli tabutdur, fəqət heyhat,
Hələ varam kəsilməmiş nəfəsim.

Seyidzadə Bədrəddin

TƏLİFAT HEYƏTİ

Təlifat Heyəti denildikdə, nəşriyyat və ülum və fənun təşnlərinə sirab olmaq [elm və fənnə susamışları suya doyurmaq] ümidi doğulur. Xəyalə belə gəlməsi mümkün olmayan bir təşəbbüsün həqiqət meydanına çıxması tam mənası ilə bir rəya kimi tələqqi [qəbul] olunur. Zira ufaq bir hekayəni kəndi xanəsində qorxa-qorxa yazan bir yazıçı kəndisini ali bir imarətdə, yazı masası başında görür. Həm də hakim bir millətin yazıçısı sifəti ilə görür. Qələmi, qarası qarşısında tam sərbəstliklə bildiyi məlumatı kağız üzərinə yazır. Bu vaxta qədər ölkəmizdə xakriz olub [yerə düşüb, toza-torpağa bulaşib] qalmış bir çox bilik gövhərləri sərbəstcə bazara çıxarılır, ərbabına ərz etdirilir. Açıq-açığına qonusulur, elmi məhfillərdə [dairələrdə] bulunur. Könüllər şənələnir, xatirlər fərəhlənir.

Bu məsələ isə bu gün Azərbaycanımızda fərd-fərd deyil, ümumi ictimai bir şəkllə qonulmuşdur. Ülum, maarif nəşri yolunda hər kəs çalışır, çapalayır, ufaq bir əsər də olsa, nəşrinə qeyrət edir.

Təbii, hər millətin asari-mədəniyyəsi [mədəniyyət əsərləri], elmi və fənni əsərləri olduğu kimi, Azərbaycanımızın da səviyyəyi-ürfanını yüksəldəcək qüvvə bilik ocaqlarının vücudə gəlməsidir, heyəti-elmiyyənin bollaşmasıdır. Dürüldürü müfid asarın təmin edilməsidir [faydalı əsərlərin yayılmasıdır]. Bununla bilikli çoxalar, elmi, fənni, ədəbi, tarixi və sair əsərlər bollaşar. Eyni zamanda bütün məhzurat [mənfə hallar; maneələr] dəf edilər. Açıqlar örtülər, ehtiyac ödənilər.

Əvət, şiddətli ehtiyaclardan biri də məmləkətimizdə zühur etmişdi. Məktəblərimiz get-gedə milliləşmək üzrədir. Bunları təmin edəcək kitablar yoxdur. Ufaq-təfək nə varsa, o da vaxtdan istifadə edilib yazılan kitablardır ki, dürü inhisar [xas, məxsus] olmaq üzrə məktəblərdə təlim etdirilirdi. Şimdi onlar da satılıb bitmişdir. Gələcək sənə üçün təlim kitabları lazımdır. Kitablər olmazsa, məktəblər əski hala düşər, yaxud məktəblər qapanar. Şübhəsiz, bunların hər ikisi millətimizin bədbəxtliyidir. Ölkəmizin şöhrəti, hökumətimizin şanı deyildir. Bəlkə ümum azərbaycanlıları məhcub edəcək [utandıracaq] nöqsandır.

İştə, bugünkü Təlifat [əsərlər; əsər yazma; kitab tərtib etmə] Heyəti eyni məqsəd, eyni qayə ilə təşkil edilmişdir. Bu xüsusda Maarif naziri müavini Nurməhəmməd Şahsüvarov cənablarının hümməti, təşəbbüsü şayani-təqdiridir [təqdirəlayiqdir]. Çünki gənc Azərbaycanımızda yapılan islahatın mühümmü və ən birincisi budur.

Təlifat Heyəti əsasən 3 qisimdən ibarətdir: 1. Tarix, coğrafiya, tarixi-təbii. 2. Lisan, ədəbiyyat. 3. Riyaziyyat .

Birinci: Azərbaycan tarixi, tarixi-ümumi - Əliabbas Müznib; Türk tarixi - Haşim Şaiq; xüsusi və ümumi coğrafiya - Qafur Rəşad; tarixi-təbiidən insan və heyvanat qismi - Cəmo Cəbrayıl; elmi-əşya (qaz, su, hava və mədəniyyət [mədənlər]) - Xudaverdi Kələntərli; elmi-nəbatat isə Əli oğlu Məhəmməd tərəfindən qələmə alınmaqdadır.

İkinci: ədəbiyyatdan qəvaidi-ədəbiyyə [ədəbi qaydalar] - Hüseyin Cavid əfəndi ilə Abdulla Şaiq; tarixi-ədəbiyyat isə

Mahmud bəy tərəfindən yazılır. Lisan haqqında isə Rəsul bəy Tahirzadə, Ağababa bəy İsrafilbəyzadə, Süleyman bəy Axundzadə cənabları çalışır. Əlverişli əsərlər vücudə gətirmək üçün müxtəlif asarın [əsərlərin] mütaliəsi, intixabı [seçilməsi], bəzən tərcüməsi ilə məşğuldurlar.

Üçüncü: riyaziyyatdan elmi-heyət [astronomiya] Səməd bəy Acalızadə və Əbdül Rüfət; hesab məsələləri - Ağəli Qasımzadə; elmi-hesab - Ələkbər Heydərzadə; həndəsə – [Hənəfi] Zeynəlli tərəfindən yazılmaqdadır.

Məzkur [deyilən] Təlifat Heyəti şöbələri ayrıca olaraq birər odada öhdələrinə aldıkları kitabları yazırlar. Hər gün saat 9-dan 1-ə qədər yazıda davam edirlər. 1-dən sonra üç qədər yazdıqlarını şöbə iclasının nəzərindən keçirirlər. Şöbə iclasları cümə ertəsi, bazar və bazar ertəsi günlərində olur. Bu şöbələrədən keçən əsərlər ümumi iclasə təqdim edilir. Ümumi iclasın təsvib [bəyənməsi] və təsdiqindən sonra bir üslub, bir imlada yazılmaq üçün katib əfəndiyə verilir. Katib əfəndi isə Türkiyədə nəşr olunan məşhur “Çocuq dünyası” məcmuəsinin mühərriri Nurəddin Tofiq cənabları, müavinləri Əli Mişan və digər əfəndilərdir.

Ayn. Ayn.

“ƏDALƏT” FIRQƏSİNİN
BAKI ŞÖBƏSİ

Keçən ümumi tətildən bir qaç gün sonra fəhlə klubunda iranilər, daha doğ-

rusu ədalətçilər tərəfindən bir “Müdafiəyi-məzluman” namında [“Məzlumların müdafiəsi” adında] komitə təşkil olunmuşdu.

Həman o komitənin məramı və məqsədi Bakı küçələrində olan İran dilənçi balalarını yığışdırıb hər bir cəhətdən təmin etmək idi və həman komitə tərəfindən “Azərbaycan” türk qəzetəsi vasitəsilə bir neçə gündən sonra ümumi iclas dəvət edib əhalinin etibarını qazanan zəvatlardan [şəxslərdən] ibarət yeni heyət seçiləcəyini elam etmişdiniz [bildirmişdiniz]. Və kəndim də bu barədə “Azərbaycan” qəzetəsində ümum iranilərin həman təyin olunan iclasə gəlib fəal və çalışqan zəvatlar seçilmələrini yazıb tövsiyə etmişdim.

Çox təəssüf ki, həman təyin olunan iclası qurub və camaatı dəvət edib yeni heyət seçməyə yenə imkan vermədiniz. Bunda sözüüm yox, keçəlim əsl mətləbə.

Həman qəzetəyə yazdığınız elandan bir qaç gün sonra bir müraciətnamə nəşr elətdirib əhaliyə paylamaqla həman fəqəralara kömək edən Müdafiəyi-Məzluman Komitəsinə ianə verməklərini tövsiyə etmişdiniz və ianə vermək xahişində bulunanları Fəhlə Klubunda həman komitənin idarəsinə verməklərini də bildirmişdiniz. Şimdi, həqiqət naminə Müdafiəyi-Məzluman Komitəsinə nə səbəblə qapamanızı və vüsul olan [çatan] ianələri nərəyə sərf etmənizi qəzetə vasitəsilə yazıb məlumat vermənizi rica edirəm.

*Məhəmmədəli Əsədullazadə
Tapaqçı*

YUSİF VƏZİROVUN MƏRUZƏSİ

Səşənbə [çərşənbə] günü təmmuzun 29-da, axşam saat 7-də Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Kiyev şöbəsi sədri və Azərbaycanın sabiq Ukrayna səfiri Yusif Vəzirov əfəndi Parla-man binasında “Müsavat” firqəsinə məxsus odada məruzədə bulundu.

İbtida Məhəmməd Əmin Rəsulzadə əfəndi məclisi açaraq məruzəçi Vəzirovu məclisə müərriflik etdilər [tanıtdı]. Vətə-nindən uzaq olmaqla bərabər, vətən mənafeyi uğrunda çalışmaqdan yorulmaq bilməyən Vəzirov axır zamanlarda İstanbula gedəcəkdir. İbtida ümumi bir konfrans surəti ilə məruzə oxumağı təsəvvür olunurdu. Lakin yay münasibətilə havalar sıcaq olduğundan, ümumi konfrans vermək mümkün olmadı. Bakı Komitəsinin qərarına görə, rayon nümayəndələrindən ibarət kiçik bir məclisdə kəndisi ilə həsbə-hal [söhbət] etmək qərara alındı. Məruzəçi cənabları alqışlarla məqami-xitabətə gələrək bərvəchi-ati [aşağıdakı kimi] bəyanatda bulundular:

Acizləri Odessadan çıxarkən topladığım bir çox məlumat bolşeviklər tərəfindən dərdəst edilən övraqım miyanında [ələ keçirilən sənədlərim arasında] məhv və tələf edildiyindən, məəttəəssüf [təəssüf ki], sizə müfəssəl məlumat verməməyəcəyəm. Kiyevdə 1909-cu sənədən başlayaraq müsəlman tələbələrini bir təşkilatı olmuş, o zamandan türk tələbələri çalışmağa başlamışlar. İbtida bu təşkilat “Din və islamlıq” adı ilə fəaliyyətə başlayıb, Rusiya müsəlmanlarının hankı təbəqəsindən və hankı

tərəfindən olursa-olsun Kiyevdəki müsəlman studentlərini [tələbələrini] öz tərəfinə toplamışdı. Sonra müharibənin ibtidasında studentlər arasında siyasi ruhda gizli bir təşkilat düzəldi. Bunun fəaliyyəti o qədər geniş olamayıb, yalnız Rusiya müsəlmanlarına xitabla bir-iki intibahnamə [vərəqə] nəşri ilə o vaxtkı Rusiya hökuməti əleyhinə çıxmış idi.

1917-ci ildə Ukraynanın bütün şiddət və həyəcanı ilə doğulan milli hərəkatı bütün Rusiya daxilində yaşayan qeyri-rus millətlərə bir örnək oldu. Ukraynanın milli hərəkatları hər yerə sirayət etməyə başladı. Kırmda və sair Ukraynaya yaxın yerlərdə bu hərəkat təsir bağışlayıb onlarda da Ukraynadakı şiddəti ilə olmasada, yenə milli hərəkatlar görülməyə başladı. Böylə bir halda, Ukraynada biz özümüzü yalnız gördük. Heç bir hazırlığımız olmadığı halda Rusiya inqilabını qarşılamağa məcbur olduq. Siyasi təşkilata böyük ehtiyac hiss edilirdi. Binaenileyh [ona görə], 1917-ci sənənin noyabrında Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi “Müsavat”ın Kiyev şöbəsini güşad eylədik [açdıq].

O zamanlar hər şeyə ümumrusiya nəzəri ilə baxırdıq. Zatən o, zamanın icabı [ehtiyacı] idi. Çünki o zamanlar biz hələ rusiyalı hesab edilirdik. Son zamanlarda Azərbaycan Cümhuriyyəti və istiqlalıyyəti elan edildikdən sonra bizim qeyri-müəyyən xətti-hərəkatımız müəyyən olaraq sərbəst surətdə hərəkat etməyimizə müsaidə [icazə] verdi. Bu sırada, Rusiya daxilində siyasi bir firqə sifəti ilə deyil, başqa bir yolda çalışmaq lazım gəlirdi. Budur ki, Kiyev “Müsavat” şöbəsi Ukraynada Azərbaycanın siyasi

bir nümayəndəliyi təsis etməyi təhti-qərara alaraq, bu gündən etibarən Kiyev şöbəsi bir konsulxana vəzifəsini görməyə başlamışdır.

Sizə məlumdur ki, milli hərəkatlar birinci olaraq Ukraynada başlayıb bütün xırda millətləri öz tərəflərinə çəkməyə başladılar. İbtida Kiyevdə bir “Millətlər Qurultayı” dəvət etdilər. Qurultay kəndi qəraradlarını icra etmək üçün bir İcraiyyə Komitəsi təşkil etdi. Həman İcra Komitəsinə biz də dörd nəfər nümayəndə verdik. O İcra Komitəsinin əsl məqsədi bu idi ki, Rusiyada ədəmi-mərkəziyyət fikrini nəşr etsin [yaysın]. Bu məqsədlə bir jurnal da nəşr edildi. Biz də şu jurnalda tamam ciddiyyətlə çalışmağa başladıq.

O vaxta qədər Rusiyada Azərbaycanı tanımazdılar. Azərbaycanı yalnız İranın bir hissəsi bilirdilər. Bizim vəzifəmiz və qayəməz bu oldu ki, birinci olaraq əvvəl Rusiya əfkari-ümumiyyəsinə [ictimaiyyətinə] Azərbaycanı tanıdaq. Budur ki, Azərbaycan üçün ibtida bir Azərbaycan xəritəsi cızdıq. O zamandan Azərbaycan haqqında, onun tarixi, ədəbiyyəti, mədəniyyəti, ticarət və iqtisadiyyəti barəsində bir çox məqalələr yazdıq. Yavaş-yavaş Azərbaycan şöhrət tapmağa başladı. Hər kəsdən artıq Ukrayna Azərbaycana əhəmiyyət verirdi. Onlar deyirdilər, biz hər xüsusda Azərbaycana kömək edəriz. Onların bizdən bir çox ümidləri var idi. Onlar öz əsgərlərinə bir o qədər inanmayırdılar. Biz onlara müraciət etdikdə, Ukraynanın Hərbiyyə naziri [Aleksandr] Jukovski vəd etdi ki, hər bir barədə o, azərbaycanlılara müavinət etməyə hazırdır. O, bizim nə kimi bir xahişimiz olarsa, ona əməl edəcəyinə vəd etdi.

Bizə iki vaqon verirdilər ki, onunla Ukraynadan istədiyimiz hər qisim şeyləri Azərbaycana gətirək. Budur ki, biz nümayəndə sifəti ilə o zaman Bakıya iki tələbə göndərdik. Onlar Bakıya gəldilər. Lakin özlərinin fəaliyyətsizliyindənmi və yaxud o vaxt Bakının bolşeviklər əlinə keçdiyindənmi və yaxud başqa səbəblərdənmi bilməyirəm, bir xəbər çıxmıdı. Ən nəhayət, Gəncədən bir məktub aldıq ki, o zaman Ukrayna hökuməti dağılmış, bolşeviklər orada hökmran olmuşlardı. Təbii, böylə bir zamanda heç bir şey yapmaq olmazdı.

* * *

Ukraynanın Rusiya xırda millətlərinə böyük xidməti olmuşdu. Odur ki, biz daimi surətdə Ukraynanı tuturduq. Hətta, Məclisi-Müəssisan seçkilərində bir xitabnamə ilə ümum Ukrayna daxilində yaşayan müsəlmanlara tövsiyə etdik ki, səslərini ukraynalılara versinlər. Bunun üçün Ukrayna ilə aramızda səmimi bir məvəddət [məhəbbət] və dostluq zühur etdi. Bunun da Ukraynada yaşayan azərbaycanlılara böyük xidmətləri oldu. Evləri həç [müsadirə] etdikdə azərbaycanlılara toxunmayırdılar, əsləhələrini [silahlarını] almayırdılar. Azərbaycanlılarla sair xarici təbəələri kimi müamilədə [rəftarda] bulunurdular.

“Müsavat” adı da Ukraynada böyük rollar oynayırdı. Ukrayna “Müsavat”ı tanıyırdı. Hətta əsgərlər tərəfindən tutulan bir müsəlmanı müsavatçı olduğunu bildikdən sonra buraxmışlardı.

Ukraynada “Müsavat” firqəsi bir syezd [qurultay] təşkil etdi. Syezd Ukray-

nanın Xariciyyə Sekretariatına, Ukraynada yaşayan 60-70 min müsəlman namından müraciət edib onların siyasi və ictimai ehtiyaclarını təmin üçün bir məmurluğun lazım olduğunu qandırdı. Məmurluq vəzifəsi “Müsavat” şöbəsinə həvalə edildi. Rəsmi surətdə tanınan “Müsavat” şöbəsinin Rusiya müsəlmanları hərəkətində bir çox xidmətləri oldu.

Krım məsələsi meydana gəldikdə, anlaşıldı ki, Ukrayna Krımı ilhaq etmək [özünə birləşdirmək] istəyir. Bu xüsusda etiraz etdik. Krım məsələsində biz laqeyd qala bilməzdik. Çünki bizim proqramımızda açıqdan-açığa Rusiya daxilində yaşayan türk və islamlar üçün məhəlli [yerli] və milli muxtariyyət tələb etmək var idi. Komitənin qərarı ilə Krıma getdim. Məqsədim orada Parlaman çağıraraq hökumət təşkil etmək idi. Ayın 4-də Krıma varid olub [çatıb], 8-ində Parlaman güşad edildi [açıldı]. Krım ziyalıları Parlaman ətrafına toplanıb milli hərəkət orada böyük bir meydan aldı.

“Müsavat”ın fəaliyyəti burada tamam olur. Sizə indi Krım hərəkətindən bir qədər məlumat vermək istəyirəm.

(*mabədi sabah*)

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Lənkərana qoşun göndərilməsi

Dünən axşam saat 9 radələrində Bakı Qradonaçalstvası təhti-ıdarəsində [təbəçiliyində] olan bir əsgəri tabor Lənkərana azim olmuşdur [yola düşmüşdür]. Əsgərlər xalqın gurultulu alqışı altında Qrado-

naçalstvo İdarəsində nizam üzrə durduğu halda qradonaçalnik Qudiyev cənabları əsgərləri salamladıqdan sonra işbu məzmununda bir nitq irad etdi [nitq söylədi]:

“Əsgərlər! Hələ bərkimədiyiniz bir halda sizi o yerə göndəririz ki, orada hökumətimiz möhkəmləşməmişdir. Sizi qadınlar, çocuqlar əleyhinə deyil, əldə silah olaraq bizi tanımaq istəməyənlər müqabilinə göndəririz. İnşəallahür-rəhman ən yaxın zamanda yenə sizinlə salamət görüşəriz. Daima sizə kömək gələcəkdir. Allah yarınız olsun. Xoş gəldiniz!”

Bundan sonra əsgərlər marşla körpüyə tərəf rəvan oldular.

Səfalət bucağı kəşfi

“Farslar karvansarası” nam [adlı] şəhərimizdə bir səfalət bucağı varmış. Burası bu vaxtadək qumarbazlar, tiryək çəkənlər yatağı olmuşdur. Dördüncü dairə polis müfəttişinin tədabiri [tədbirləri] sayəsində dün burası kəşf edilib bir çox səfil və qumarbazlar dərdəst edilmişdir [tutulmuşdur]. Aldığımız məlumatlara görə, qumar və tiryəkxananı saxlayan bir hərif də tövqif [həbs] edilərək həbsxanaya göndərilmişdir.

Yanğın

Bir neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Ləki mövqifi [stansiyası] yaxınlığında ot tayaları atəş aldığından, bir az zamanın ərzində bütün istasyonu atəş bürümüşdür. Mövqifdə ləvazimati-hərbiyyə ilə yüklü bir qatar da durmuş imiş. Ətraf kəndlərdən gələn kəndçilər və sərnişinlərin səy və qeyrətləri sayəsində yanğın

söndürülmüşdür. İstasyona heç xəsarət yetişməmişdir.

Dabravol dəstələri Lənkəranda

Lənkəranı işğal edən Ramazan dəstələri ilə muğanlılar arasında şiddətli ixtilaf olduğunu dün xəbər vermişdik. Bunların arasında toqquşma olacağı şübhəsizdir. Eşitdiyimizə görə, dabravollar Petrovskdan Lənkərana muğanlıların köməyinə qüvvə göndərmişlərdir. Lənkəran həbsxanalarından azad edilən dabravollar muğanlıları müdafiə edirlər.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Azərbaycan Xüsusi Könüllü təşkilatı ştabı Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə iki türk üsərası [əsiri] çocuqları yollayıb vətənlərinə yollamağı rica etmişdir. Cəmiyyəti-Xeyriyyə müraciəti qəbul ilə çocuqları vətənlərinə yollamışdır.

Türk əsirləri

- Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] məmuru Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə dörd nəfər türk əsiri göndərərək yeməklərini verməyi rica etmişdir.

- Cəmiyyəti-Xeyriyyənin İsmailiyyə binasının dükanlarını icarəyə götürmək üçün bir neçə müraciətlər olmuşdu. Cəmiyyəti-Xeyriyyə bu müraciətləri rədd etmişdir.

Biçinçi lazımlığı

İyulun başlarında Ümuri-Xeyriyyə Nəzarəti Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə müraciətən 500 nəfər biçinçi tələb etmişdir.

İsmailiyyə binasında

Musa Nağıyev varisləri və Bakı Bələdiyyə İdarəsi İsmailiyyə binasının dağıdılmasına icazə vermişlər. Cəmiyyəti-Xeyriyyə binanın ətrafını hasarlamaya başlamışdır.

Dənizdə

“Rus”, “Samolyot” və “KAMVO” paroxod cəmiyyətləri ingilis ştabına müraciətən Lənkəranla paroxod münasibətinə girişmək mümkün olub-olmadığını sormuşlar.

Birjada

Pulların qiyməti azalmaqda davam edir. Minlik Kerenskilər güclə 1450, 1500 rubləyə gedirlər. 250 rubləliklərin 1000 rubləsi 1250 manata gedir. Xırdalar 25 faizlə, Zaqaqqaziya bonları 3 faizə, Nikolay pulları düşməkdə davam edirlər. 500-lüklər 1800-1600 rublə, yüzlüklər 310 rublə.

Valyuta

Valyutanın halı zəifdir. Fon banknot 320 manata, çek 280 manata, Osmanlı qızıl lirəsi 400 manata kimi qalxmışdır. Kağızlar 65 rubləyə, İtaliya lirələri 17, Fransa krediti 20, çek 15 rubləyə gedir.

Daxil olmuş mallar

Ticarət, Sənəət və Ərzaq Nəzarətinin Statistika şöbəsinin məlumatına görə iyulun 28-də Bakıya 819 pud taxıl, 1116 pud furaj [yem], 332 pud kartofel, 482 pud gön, 593 pud manufaktura gəlmişdir.

Müqəssirlər qaçırırlar

Bakı valisi Rəşid bəy Axundzadənin

Qarabağın məhsulati

Bu il Qarabağda məhsulat çox yaxşıdır. Hərçənd əkin yerləri keçən illərə, yəni davadan qabaqki illərə nisbətən çox azalmışdır. Lakin genə də ruzigardan xəsarət və zərər görməməsi çox şadlıq gətirən bir vəq'ədir.

Hamıdan çox əkin Cavanşir uyezdi ilə Cəbrayıl uyezdidədir. Bunlardan sonra Şuşa uyezdi gəlir. Bu uyezdlerin aran yerlərində biçin başlanıbdır. Yaylaqlarla Zəngəzurda hələ biçin yoxdur. Həmçinin yay əkini darının da çox gözəl məhsulati vardır.

Biçilən yerlərdən xəbər verirlər bu il arpa, buğda bir az artıqdırlar. Arpa suluqları boşdur. Bu da ondandır ki, ruzigar [havalər] xoş keçdiyi üçün taxılın göyertisi çox hündür qalxıb, sonra da dəyməmiş yığılıb biri-birini basıb dənəsini doldura bilməyibdir. Bu bəlaya ancaq suvarılan yerlər mübtəladırlar. Susuz yerlər, dağ əkinləri, əksəriyyəni Zəngəzurun taxılı çox yaxşıdır. Lakin əkilən yerləri azdır.

Hərgah bu il əkin və hasilə gələn qəlləcat [taxıl, dənli bitkilər] tamamilən yığılıb hüsula gəlsə idi, demək olar ki, Qarabağ özündən başqa bir çoxlarına da çörək verərdi. Amma əfsus ki, əkinlərin hamısını yığıb döyə bilməyirlər. Erməni mahallarında əkilən müsəlman əkinləri və həmçinin müsəlman hissələrindəki erməni əkinləri tamamilə biçilib yığılmayırlar.

Bu bəladan başqa, bir də biçinçi yoxluğu bəlası vardır. Qarabağ əkinçiləri ədiklərini biçdirə bilməyirlər. Cavanşir və Şuşa uyezdlerinin bir çox əkinləri biçilməmiş qalıb yerə tökülübdür. Əhali bu cəhətdən artıq həyəcəlidir.

Qubernator burada olanda böylə bir fikir vardı ki, dağ ermənilərindən dəstələrlə gəlib hissə ilə əkinləri biçəcəkdilər. Lakin indi gələnlər çox azdır.

Qaçqınlardan lazımlıca istifadə etmək mümkün olmayır. İntəhası görülməyən əkinlərin gözəl taxıllarının biçilməyib yerə yığılıb çürüməsini görəndə insan ən dərin ah çəkib əfsus edir. Bu işdə genə ermənilərlə müsəlmanların arasında olan düşmənçilik ən böyük səbəbdır.

Məhəmməd Sadiq [Aran]

GÜRCÜSTANDA**Vilsonun Gürcüstana notası**

Tiflisdə nəşr olan “Novı den” qəzetəsi xəbər verir ki, şayiata görə Amerika heyəti Vilson tərəfindən imza edilən bir notanı Gürcüstan hökumətinə vermişdir. Bu notada rəisi-cümhur Vilson Gürcüstan hökumətinə təklif edir ki, Ermənistan gedən ərzaq yükləri Gürcüstan torpağında yubadılmayıb tezliklə yola salınsın.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Möhtərəm müdir əfəndi! Özümə borc bildiyim işbu bir qaç kəlmənin qəzetəniz sütununda dərci mərcudur [rica olunur].

“Azərbaycan” qəzetəsinin 22 təmmuz və 231 nömrəli nüsxəsində Dağıstan Milli Şurası ünvanı təhtində [altında], guya bəzi naməlum şəxslər şəhərdə Dağıs-

tana yardım etməkdən ötrü pul yığmaqda olub, bu babda Şuranın məlumat və razılığı olmayıb, özbaşlarına hərəkət etməkdə olduqları bəyan edilmişdi. Həmin naməlumlar 15 təmmuzda Parla-man[in] “Hümmət” firqəsi idarəsində ic-tima [yığıncaq] edib, Dağstana lazım olacaq hər bir müavinətdə xidmət etmək üzrə intixab edildikləri [seçildikləri] və məzkur [deyilən] saatda bilmüşavirə [müşavirə edərək], lazım olacaq bəzi xüsusat üçün məhəlli [yerli] hökumətdən 10 min manat pul tələb edib, irəli qəbul edilən şəxslər ki, isimləri məəttəəssüf Milli Şuraca naməlum təsmiyə edilənlərdir [adlandırılanlardır].

Gələlim mətləbə: Əvət, para topladıq və toplamaqdayız. Bu da ancaq vətən övladından olub, başqasından deyil. Zira, burada yan oturanların atıdki [gələcək-dəki] səadətinə düşünüb fədayi-can etməkdə olan qardaşlarımızın məhrum olduqları ədəvati-sihhiyyənin [dava-dərmanın] tadarükü nəzərə alınıb, xaricələrin müavinətinə möhtac olmamaqdır. Fəqət şu halı dərk edənlər məcburdurlar ki, işbu vasitə ilə müavinət etsinlər. Netəkim, Amerika Səlibi-Əhməri [Qırmızı Xaç Cəmiyyəti] etdi. Əcəba, olmazmıydı Dağıstan Hilali-Əhməri [Qırmızı Aypara Cəmiyyəti]?! İnşallah, ümidvaram ki, olar. Fəqət, Milli Şura “naməlumlar”ın “na kəlməsini həzflə [silərək], “məlumlar”ın şu iqdamatını [təşəbbüsünü, addımını] bilmək istəsəydi, onlarla müşavirə edib həmfikir olammazmıydı ya?

Şimdilik insafdan soruşacağam. Ey insaf, haqqımız varmı, yoxmu, Milli Şura ismini daşıyanları tanımayalım? Əcəba müaxizə [məzəmmət] edilərmiyiz? Səda-

lar: Biləks [əksinə], biz məlum edirik ki, yar və əğyara [dosta-düşməne] qarşı bu feili-məzmunu [məzəmmət olunası işi] digərlərimiz kimi irtikab etməyiz [işləmərik, etmərik] və etməməkdən başqa, yədi-vahidlə [əl birliyi ilə, birgə] səy etməyi arzu edirik.

Haydi, vətəndaş! Bu məsud günümüz o gün deyil ki, şəxsi mübarizə ilə fövt edəlim [itirəlim]. Zaman gəlir, bu gün müəzzəz [əziz] vətənin xidmət bəkləyir.

N. C. Əmitayev

İdarədən: Vətən düşmənlər tərəfindən çiyənənən [tapdalanan] zaman “məlumluq” və “naməlumluq” davasının nə qədər xətrəli [təhlükəli] olduğunu ümum dağıstanlı qardaşlarımız bilsinlər gərək.

İDARƏDƏN CAVABLAR

Vətəndaş əfəndiyə: Əvvəla, heç bir dəlil və sübut göstərmədən öylə məqalələri yazmazlar. Saniyəni [ikicisi], o cür yazıları nami-müstəarla [gizli imzayla] gizləməzlər. Salisən [üçüncüsü], nə mövzunuz bir mövzudur, nə üsuli-təhriri [yazı üsulu] bir üsul. Öylə şeylər mətbuat səhifəsinə çıxma bilməzlər.

Yusif Vəzirov əfəndiyə: Hüruf [hərflər] haqqındakı məqaləniz barəsində zati-aliləri ilə bəşəxsən görüşməyə ehtiyac var. Ancaq görüşdükdən sonra dərc edə biləcəyiz.

**Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopelioviç**

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

**Bəhri-Xəzər dənizində posta, sərnişin
və yük gəmilərinin hərəkəti**

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çarşənbə və cümə günləri saat 4-də.

Bakı-Ənzəli-Şahsavar-Məşhədsər-Bəndər Gəz və geri

17-ci körpüdən çarşənbə günü saat 4-də.

Bakı-Həsənqulı-Bəndər Gəz-Məşhədsər və geri

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

Petrovsk-Fort-Aleksandrovska və geri

Paroxodlar Petrovskdan pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Petrovsk

15, 25 və 24-cü körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 12-də.

Qeyd: Lənkərana və Astaraya paroxodların gedişi ayrıca elan olunacaqdır.

T-164

**Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə**

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır

və iynə vurur. Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Arvad diş həkimləri

Z. A. Şextər və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayıрма dişlər. Dişlərin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

10218

Doktor M. D. Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Qəbul edir: arvad, daxili və cərrahiyyə naxoşluqlarını Voronsovski-Qubernski küçələrin küncündə, ev nömrə 15, telefon nömrə 06-78.

Axşam isə öz evində, Balaxanski-Maqazinni küçələrin küncündə (Müsəlman məscidi qarşısında), telefon 20-67, saat 5-dən 8-ədək.

5425

**Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə
arpa və buğda lazımdır**

Arpa və buğdası olan şəxslər şənbə günü avqust ayının ikisində saat 11-də nümunələri ilə bərabər yuxarıda zikr olunan Nəzarətin Təsərrüfat Komissiyasına (Sadovı küçə, nömrə 3, Lalayevin evi) gəlməlidirlər. Və bu arpa-buğdaya Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin skladında [anbarında] (Sadovı 3, Lalayevin evində) baxılacaqdır.

T-192

**Müvəqqəti müdir:
Xəlil İbrahim**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Türkcə kitablar lazımdır

səh. 611. “Kamenisti və Bolşoy Morskoy küçələri”: Bakıda, indiki Bəşir Səfəroğlu və Bülbül küçələri.

Teleqraf xəbərləri

səh. 612. “Məclisi-Əyan”: ikipalatalı Böyük Britaniya Parlamentinin yuxarı palatası olan Lordlar Palatası nəzərdə tutulur.

“Dobrovollar Porxovun 25 verstliyinə yavaşırırlar”: qəzetdə “Porxovun” yerinə “Porxorovun” getmişdir.

səh. 613. “Taruşevtsi”: qəzetdə “Turov” kimi getmişdir.

Qəzetələrdən

səh. 615. “Avamlar Kamerası”: ikipalatalı Böyük Britaniya Parlamentinin aşağı palatası olan İcmalar Palatası nəzərdə tutulur.

səh. 616. “Maren”: Fransanın siyasi xadimi; Parlamentin Büdcə komissiyasının üzvü olmuşdur.

Nəzarətlərdə

səh. 619. “Əmirvan köyü icması”: qəzetdə “icması” yerinə “ictiması” getmişdir.

“Solmuş bir çiçəyə” (s. 623)

Şeiri üçün lüğət:

suzişi-nari-hicr: hicran alovunun yanğısı
dili-məcruh: yaralı qəlb
qəlb-məhzun: kədərli qəlb
ixlas: səmimiyyət; sədaqət
fəraq: ayrılıq
“Suzişi-nari-hicrə tuş etdin”: qəzetdə “suzişi-nari-hicr” [hicran alovunun yanğısı] yerinə “suzişi-bari-hicr” [hicran yükünün yanğısı] getmişdir.

Təlifat Heyəti

səh. 625. “Çocuq dünyası”: 1913-1914-cü illərdə İstanbuldan Tofiq Nurəddin tərəfindən nəşr edilmiş jurnal. Daha sonrakı illərdə (1918-1919 və 1926-1927) başqa şəxslərin rəhbərliyi altında eyni adla uşaq jurnalı nəşr edilmişdir.

Azərbaycanda

səh. 631. “Xosrov bəyin qayıtmasının təxirənə dualar oxuyub”: güman ki, “təxirənə” yerinə “təcilənə” [tezləşməsinə] olmalı idi.